

nem non informari anima, duobus modis procedi potest. Primo, sustinendo, sanguinem, quamdiu verus sanguis est, semper retinere eamdem specie formam, sive in corpore, sive extra corpus sit. Unde fit consequens, illam formam poni in hoc sacramento ex vi verborum, quia illa determinate est juxta hanc opinionem de ratione sanguinis, quem verba significant. Alter modus, et fortasse probabilius, est sanguinem, quamvis non informetur anima, nihilominus distinctam formam habere, quando est intra corpus viventis in sua naturali dispositione, et postquam est effusus, præsertim post aliquam moram, et post immutatam naturalem dispositionem, quam in corpore viventis habet; et juxta hanc sententiam eodem modo philosophandum est, ac si sanguis informaretur anima, quia est omnino eadem proportio. Atque hinc facile solvitur objectio, quæ hic fieri posset, scilicet, quod si ex vi verborum tantum est forma substantialis, ut dat esse corporeum, non esset alia forma ex vi verborum sub speciebus vini, quam sub speciebus panis, quia sub utrisque est forma, ut dat esse corporeum. Respondeatur autem negando sequelam, quia, ut diximus, non est hoc intelligendum de forma, ut dante esse corporeum in communi, sed in ratione corporis humani, vel sanguinis humani; hec autem forma, etiam sub hac præcisa ratione, non est ejusdem rationis in corpore et in sanguine; et ideo non sequitur, eamdem formam esse ex vi utrorumque verborum sub utraque specie.

45. Tertio, juxta principia posita expediti facile potest dubitatio facta in superioribus, scilicet, per quam actionem ponatur sanguis sub speciebus panis, et corpus sub speciebus vini; an scilicet, per actionem conversivam, quæ ipsi verbis fit, vel per aliam, quam Deus conjugat cum actione verborum. Dicendum est enim, sicut sanguis est in re ipsa substantia distincta a corpore, quamvis habeat rationem partis respectu totius viventis, ita necessariam esse distinctam actionem, saltem partiale, per quam sanguis fiat sub speciebus panis, et corpus sub speciebus vini; præsertim, cum non tantum materia, sed etiam forma hæc duo distinguantur. Simpliciter tamen et absolute, sicut corpus vivum hominis una dicitur substantia constans corpore et sanguine, ita una est actio totalis et integra, qua totum hoc sub speciebus panis, aut vini constituitur; atque ita probabilius existimo, totum hoc fieri per efficientiam

ipsorum verborum, et per actionem transubstantiativam. Nam, licet ex vi verborum, quibus consecratur corpus, absolute loquendo, non sit necessarius sanguis, tamen, quando in re ipsa necessarium est, corpus, quod fit per verba, esse animatum et vivens, juxta Christi institutionem, ex eadem habent verba efficaciam ad efficientium quicquid est de necessitate corporis animati et vivi, juxta modum explicatum de forma substantiali; qui similiter applicandus est ad efficientiam corporis sub speciebus vini; nam in his omnibus est eadem proportionalis ratio. Legatur Innocent., lib. 4 de Myst., cap. 49; Alensis et Scotus, locis supra citatis, qui videntur alium sequi dicendi modum. Sed quod diximus, videtur probabilius, quamvis non sit tam certum, sicut quod de anima diximus, quia non est inter corpus et sanguinem illa identitas, quæ est inter formam secundum communem vel specificam rationem conceptam; et ita in præsente concomitantia, non est tanta necessitas, sicut in illa. Est autem magna congruentia, quia non repugnat, institutionem factam fuisse illo modo; et alioquin expediebat verba habere illam virtutem et efficaciam, ut simpliciter possent terminum suum, prout in re ipsa necessarium esset, sub speciebus sacramentalibus constituere; et ita potest hoc dici necessarium ad necessitatem verborum, non simpliciter, sed ex suppositione.

46. *Dubium alterum. — Resolutio.* — Ultimo expeditur obiter ex dictis aliud dubium, quando scilicet panis convertitur in corpus Christi et vinum in sanguinem, an materia convertatur in materiam, et forma in formam, vel simpliciter totum in totum; nam D. Thom., Quodl. 3, art. 44, ad 4, negat partem essentialis converti in partem, sed simpliciter totum in totum; idem Alens., 4 part., q. 10, membr. 5, art. 3, § 6; late Soto, dist. 9, quæst. 2, art. 5, circa finem; Ledesma, q. 16, art. 4, dub. 2; et videtur fuisse sententia Innocent., lib. 4 de hoc myst., cap. 8; ratio esse potest, quia unica actione introducitur corpus Christi sub speciebus, et expellitur substantia panis; ergo simpliciter totum convertitur in totum, neque est ulla specialis ratio, propter quam materia potius dicatur converti in materiam, quam in formam, vel e contrario. Nihilominus idem D. Thom., quæst. præcedent., art. 4, ad 3, et art. 6, ad 2, sentit, ita totum converti in totum, ut materia convertatur in materiam, et forma

in formam; idem in 4, dist. 44, quæst. 4, art. 4; et Scotus, quæst. 3, circa finem; Paludan., quæst. 1, art. 4, quæst. 3, art. 2; Capreol., quæst. unica, art. 3, ad 1 Durandi contra 1 conclus.; Richard., art. 4, quæst. 2; Marsil., quæst. 8, art. 2; et Henric., Quodl. 9, quæst. 9. Et videntur fundari solum in quædam debita proportione, quia totum non convertitur in partem, nec pars in totum; ergo totum in totum, et pars in partem; ergo materia in materiam, et forma in formam. Sed hæc dissensio videtur esse de modo loquendi; nam actio, qua introducitur corpus Christi sub speciebus, cum sit accommodata suo termino adæquo, non potest esse omnino simplex, cum terminus ipse simplex non sit; prout ergo illa actio una est, qua per se primo fit totum, recte dicitur totum converti in totum; quia vero ad integrum transubstantiationem non satis est integrum substantiam introduci, nisi etiam integra substantia expellatur, et consequenter materia ejus et forma, si ex eis constat, ut alterius materia et forma introducatur, et ideo satis etiam accommodate dicitur, materiam converti in materiam, et formam in formam; neque in hoc modo locutionis aliquod inconveniens invenio.

SECTIO V.

Utrum quantitas et accidentia humanitatis Christi sint in hoc sacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

1. *Dubii ratio expeditur.* — Ratio dubitandi est, quia ex vi verborum est in hoc sacramento corpus organicum, ut ex D. Thom. et aliis supra docuimus; sed corpus organicum in suo intrinseco conceptu et ratione includit quantitatem, et alia accidentia; ergo hæc sunt ex vi verborum. Minor probatur, quia corpus organicum in suo conceptu includit membrorum distinctionem in figura, densitate, et raritate, atque adeo in quantitate et magnitudine; quo argumento supra concludebamus contra Durandum, hæc omnia fieri præsentia in hoc sacramento; eadem igitur, servata proportione, concluditur debere esse ex vi verborum. Confirmatur et explicatur, nam, si Christus dixisset: Hoc est corpus quantum meum, sine dubio quantitas hic fieret ex vi verborum, quia in ipsis verbis expresse contineretur; sed quamvis non ita explicite, implice saltem idem continetur in illis verbis, quia qui dicit corpus humanum,

sunt in hoc sacramento per concomitantiam. — Dicendum est igitur, quantitatem, et reliqua accidentia, quæ quantitatem consequuntur, vel disponunt materiam ad hanc formam, esse in hoc sacramento per concomitantiam, et non ex vi verborum. Ita docet S. Thom. hic,

art. 4, quem sequuntur ibi omnes Thomistae, Cajetanus, Soto, Ledesma, et communiter Doctores in 4, dist. 10. Et ratio D. Thom. est optima, quia transubstantatio, quæ fit virtute verborum, non terminatur ad quantitatem vel alia accidentia, sed ad solam substantiam; ergo non sunt hic accidentia ex vi verborum, sed sola substantia; sunt ergo per concomitantiam; hæc ultima consequentia est per se nota, quia supra ostensum est, hic esse quantitatem et accidentia, et præterea etiam ostensum est, quicquid hic adest, altero ex dictis duabus modis fieri. Primum autem antecedens probatur a D. Thom. ex termino a quo, quia, scilicet, qui convertitur, est sola substantia panis, et non quantitas; ergo transit per se in substantiam, et non in quantitatem. Deinde optime confirmatur verbis Concilii Trident., sess. 43, cap. 4, ubi S. Synodus declarat, per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius substantiae panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, et totius substantiae vini in substantiam sanguinis ejus; quæ conversio proprie transubstantiatione appellatur. Ex quibus verbis alia etiam ratio desumitur ex natura talis actionis, quæ cum substantialis sit, solum ad substantiale terminum per se terminatur. Prima denique consequentia declaratur, et probatur in hunc modum: diximus enim in superioribus, aliud esse fieri aliquid in sacramento per efficaciam verborum, aliud ex vi significationis verborum; licet autem non omne id, quod in sacramento fit per efficientiam verborum, sit etiam ex vi significationis eorum, tamen e contrario, quicquid est ex vi verborum, necesse est, ut per se fiat ex efficientia verborum, quia potissima et primaria virtus verborum est ad efficiendum id quod per se primo significant; ergo quicquid est ex vi verborum, est etiam ex primaria efficientia verborum; ergo e contrario accidentia, quæ hic non sunt ex primaria efficientia verborum, non possunt esse ex vi verborum. Quæ ratio universaliter concludit de omnibus accidentibus, quia transubstantiatione ad nullum accidens per se terminatur, sed ad solam substantiam.

4. *Dubium.* — *Solutio.* — Sed quæres, quisnam sit hic concomitantia modus, et per quam actionem ponatur hic quantitas, vel quolibet accidens. Respondeatur, non esse in omnibus eamdem radicem; et consequenter, neque eamdem concomitantia modum; quæ sunt in-

trinsece connaturalia huic substantiae, ponuntur in hoc sacramento, non solum quia insunt in tali substantia, quatenus in propria specie existit, sed etiam quia quodammodo per se convenient huic substantiae, et intrinsece illam comitantur. Quo fit, ut talia accidentia, quamvis non per se fiant per actionem transubstantiativam, concomitant tamen et secundario fieri censeantur, quia naturaliter resultant ex primario termino illius actionis, sicut per creationem animæ dicuntur concreari intellectus, voluntas, vel quantitas per materiae creationem. Alia vero sunt accidentia, quæ solum ponuntur per concomitantiam in hoc sacramento, quia realiter inhaerent in eodem corpore, vel anima, extra sacramentum, quamvis non sint intrinseca, sed mere contingentia seu accidentia; hæc autem esse possunt duplia: quædam per efficientiam intrinsecam ipsius animæ Christi, ut sunt actus vitales ejus, visio, amor, etc., et hæc fiant in hoc sacramento per eamdem actionem ab anima Christi, per quam fiant in cœlo; alia vero sunt omnino ab extrinseco agente, ut sunt habitus infusi, dotes gloriae, species intentionales sensuum externorum, et hæc non videntur fieri in hoc sacramento, nisi per speciem Dei actionem, quia hæc concomitantia est magis extrinseca, ut in superioribus declaratum est, præsertim in hac disputatione, sectione secunda, et supra, disput. 48. An vero ad hanc ipsam actionem verba instrumentaliter concurrant, incertares est; nam licet id sit possibile, tamen ex sola institutione non satis colligitur, an ita fiat, de quo iterum redibit sermo sect. seq.

5. *Responsio ad rationes dubitandi.* — Ad rationem dubitandi in principio positam, duo dici possunt. Unum est, duplum distinguere posse organizationem: unam substantialem, et alteram mere quantitativam, et priorem esse hic ex vi verborum, non autem quantitativam. Substantialis autem organizatio, quæ obscurior est, explicari potest ex parte formæ, et ex parte materie; et quidem ex parte formæ, si illa sit divisibilis et extensa per partes in partibus materie, consistit in hoc, quod non omnes partes talis formæ sunt omnino ejusdem rationis, sed partialiter diversæ; nam inde provenit, quod in diversis partibus materiae diversas dispositiones requirat; si autem forma sit indivisibilis, ut anima rationalis, solum virtute et eminenter continet hujusmodi organizationem, quæ per ordinem etiam ad dispositiones a nobis explicatur,

quatenus diversas illas requirit in diversis materiae partibus. Ex parte autem materiae intelligi aliquo modo potest hæc organizatio, quia major multitudo materie intelligitur esse in una parte, quam in alia, quæ diversitas potest in illa substantia intelligi, etiam præcisa quantitate. Quamvis enim hæc varietas ex natura rei comitetur quantitatem, et quodammodo per illam fiat, nihilominus, si intelligeremus corpus animalis privari quantitate, et substantiam in reliquis manere immutatam, manerent plures materie in osse, quam in carne, majorque unio inter manum et digitum, quam inter digitos inter se, et sic de aliis partibus. Potest etiam hoc explicari juxta opinionem asserentem, non manere eamdem quantitatem in genito et corrupto, sed fieri resolutionem usque ad materiam primam; tunc enim in instanti generationis, materia secundum se, et præcisa omni quantitate, præintelligitur formæ, et absolute loquendo, prius natura forma ingreditur materiam, quam quantitas, quæ juxta hanc opinionem ex forma resultat; materia autem sic præintellecta non est uniformis secundum omnes partes, sed necesse est, ut alium modum præintelligatur habere in una parte, quam in alia; inde est, ut aliter informetur in una parte, quam in alia; vel si forma est divisibilis, ut aliam partem recipiat una pars materiae, et aliam alia; et inde etiam fit ut variæ dispositiones in materiae partibus consequantur, proportionatae his, quæ immediate præcesserunt. Hic modus dicendi est probabilis, sed imprimis est valde obscurus, quia illa diversitas in sola substantia non satis concipiatur, in quo consistat, seclusa quantitate, nisi fortasse in modo præsentiae, quæ est valde extrinseca et per accidens. Deinde non videtur omnino satisfacere, quia organizatio debita corpori humano non tantum est illa substantialis, sed etiam accidentalis, ut supra dicebamus contra Durand. Et ideo ulterius addendum est secundo, concedendo quantitatem et accidentia esse de ratione corporis organici, ut organicum est, non tamen esse de substantia illius corporis simpliciter, sed esse proprietatem vel dispositionem debitam tali substantiae, et ideo non oportere, ut hic sint ex vi verborum, quia verba per se ac formaliter solam substantiam significant, sicut illam tantum per se primo efficiunt; quasi concomitantia vero possunt dici significare etiam accidentia, quatenus illa sunt necessaria tali corpori, ut esse possit in rerum natura cum

SECTIO VI.

Utrum Verbum, divinitas, aut aliæ personæ sint in Eucharistia ex vi verborum, vel per concomitantiam.

1. *Verbum divinum esse speciali modo in Eucharistia, multis probatur.* — Hæc quæstio præcipue tractanda est de Verbo divino. Nam ex illius decisione facile reliqua constabunt. Est ergo imprimis certum de fide, esse divinum Verbum in Eucharistia speciali modo, quod colligitur ex Concilio Trident., sess. 43, can. 4, definierte, esse hic corpus, et sanguinem Christi, una cum anima et divinitate; non enim potest hic esse divinitas speciali modo, nisi ratione ipsius Verbi; sicut non est unita divinitas humanitati nisi ratione Verbi; tandem de fide est, in Eucharistia esse totum Christum, ut supra ostensum est; sed totus Christus dicit Verbum subsistens in natura divina et humana; ergo totum hoc praesens est in hoc sacramento. Unde eodem modo certum est corpus Christi esse in hoc sacramento unitum Verbo, seu (quod idem est) esse hic non tantum substantiam corporis et sanguinis, sed etiam unionem ipsam hypostaticam, quam ad Verbum habet, quod colligit hic D. Thom. ex Conc. Ephesino, in quadam epistola ad Nestorianos dicente, nos accipere in Eucharistia carnem Christi non ut communem, neque ut alicujus viri sancti carnem, sed ut vere vivificantem, et ipsius Verbi propriam factam. Est ergo in Eucharistia caro Christi, ut propria Verbi effecta est; sed est facta propria Verbi per unionem; est ergo in hoc sacramento, ut

unita Verbo; ergo est etiam hic ipsa unio. Item est hic caro Christi, ut vivificatrix; sed est vivificatrix ratione unionis; ergo est hic ut unita. Tandem ratio declarata in articulo primo hoc convincit, quia caro Christi est realiter et inseparabiliter unita Verbo; ergo, sicut nunquam est, nisi unita, ita etiam nusquam est, nisi unita; ergo ubicumque est, habet unionem ad Verbum; fuisse enim non solum indecens et indecorum, verum etiam magnum miraculum et minime necessarium (ut omittam, an sit possibile) ut idem corpus in uno loco esset unitum Verbo, et in alio carereret unione, et consequenter in proprio supposito existeret; ergo dicendum est, habere hoc corpus in sacramento eamdem unionem ad Verbum, quam habet in celo. Et propter hanc causam dicitur esse hic Verbum speciali modo, quia ad illud terminatur haec unio; Verbum enim divinum, cum sit immensus, non potest in se novam realem praesentiam alicubi acquirere; et ideo non dicitur esse specialiter in sacramento, quia in eo novum modum existendi sibi intrinsecum acquirat; ergo solum propter rationem extrinsecam seu propter novum titulum; scilicet, quia in hoc sacramento est ut terminus humanitatis seu corporis, quod in ipso sacramento existit ipsi unitum; ergo tam Verbum, quam unio ad Verbum, sunt in hoc sacramento.

2. Argumenta quibus probatur esse ibi ex vi verborum. — Superest ut explicemus, quomodo hic esse incipient, et primum de unione; nam inde facile constabit, quid dicendum sit de Verbo. Primo ergo videri potest, unionem illam debere hic esse ex vi verborum, quia hoc requirit vis illius verbi, *corpus meum*, nam Verbum divinum est, quod loquitur, et dicit hoc esse corpus suum; non est autem suum nisi propter unionem; ergo perinde est ac si dicat, hoc esse corpus sibi unitum; ergo ex vi talium verborum necesse est, ut hic sit corpus unitum; ergo ut sit unio ipsa. Secundo, corpus propriè significat naturam corpoream subsistentem, supponit autem pro subsistente in natura corporeâ; ergo ex vi verborum est hic corpus subsistens; et non subsistentia propria; ergo subsistentia Verbi; sed corpus non subsistit subsistentia Verbi, nisi mediante unione; ergo oportet, ut etiam unio sit hic ex vi verborum. Tertio, ex parte termini a quo, non solum convertitur ex vi verborum natura substantialis panis, sed etiam subsistentia panis; ergo etiam ex parte termini ad quem, non solum est hic aliqua natura, sed etiam

aliquid subsistens; nam terminus ad quem proportionaliter respondet termino a quo, et ipsamet ratio totalis transubstantiationis et perfectae substantialis actionis, requirit in completo termino ad quem, subsistentem ut sic. Ac denique, vis etiam fieri potest in illa particula, *hoc*; nam, ut infra dicetur, designat id, quod sub his accidentibus continetur; unde ex *vis sua* substantialie sumitur, et aliquid sub his accidentibus subsistens designat; ergo ex vi illius necesse est, ut sit hic corpus Christi subsistens; ergo unitum ad subsistendum in Verbo divino, quia non est subsistens propria subsistentia. Et ad hoc confirmandum etiam possunt induci verba Concilii Ephesini supra citata, et rationes ex illis desumptae.

3. Rationes quibus oppositum ostenditur. — In contrarium autem videtur, non posse hic unionem esse ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam. Primo quidem quia, si unio esset ex vi verborum, etiam Verbum esset ex vi verborum; consequens est falsum; ergo et illud, ex quo sequitur. Sequela videtur evidens, tum quia unio non potest esse sine termino unionis; ubi ergo unio est ex vi verborum, etiam terminus ejus, qui est Verbum; tum etiam quia si unio hic est, solum est, quia est nexus inter corpus et Verbum, ex quibus resultat hoc mirabiliter compositum ex hac natura corporea et Verbo; ergo hoc compositum erit hic per se primo ex vi verborum. Nam hic est terminus adaequatus illius actionis, per quam fit unio; ergo utrumque componentium erit hic ex vi verborum; ergo Verbum erit ex vi verborum. Falsitas autem consequentis ostendi potest, primo ex Concilio Trident., sess. 43, cap. 3, ubi inter ea, quae sunt per concomitantiam in hoc sacramento, videtur ponere divinitatem; neque est, quod aliquis vim faciat in divinitatis voce, quae naturam, non suppositum, significat, ac si Concilium sentiat, naturam divinam esse hic per concomitantiam, non tamen Verbum ipsum; nam hoc videtur esse praeter mentem Concilii; sed sub divinitate comprehendit Verbum, quod idem est cum illa, tum quia nullam aliam mentionem Verbi facit, cum tamen ibi numeret omnia substantialia, quae sunt in Christo, et inde concludat, totum Christum esse in hoc sacramento; ergo necesse est, ut suppositum divinum sub divinitate includat; alioquin non sufficienter omnia numerasset, nec integrum doctrinam tradidisset; tum quia alias dicturum erat, divinitatem esse hic concomitanter ratione Verbi;

In hac re, quamvis rationes in utramque partem factae non convincant, simpliciter dicendum censeo primo, unionem corporis Christi ad Verbum non ponit in hoc sacramento ex vi verborum, sed per concomitantiam. Ratio est, non quia sit impossibile, illam unionem fieri ex vi verborum, seu per actionem verborum, ut multi existimant; nam, si Christus per haec verba voluisse consecrare: *Hoc est corpus Verbo Dei unitum*, aut per haec: *Hoc est Christus*, aut per alia similia, ex vi talium verborum esset in sacramento, non solum corpus vel humanitas, sed etiam unio corporis vel humanitatis ad Verbum, seu totus Christus; hoc enim formaliter verba significant, et consequenter idem efficerent per actionem suam; neque enim repugnat actionem divini instrumenti attingere hanc unionem, ut latius dixi in primo tome hujus 3 partis. Ratio ergo solum est, quia verba, quibus de facto Christus consecravit, formaliter non significant unionem ad Verbum; nam, licet fingamus, corpus in sacramento non habere unionem ad Verbum, vere posset Christus de illo dicere: *Hoc est corpus meum*, quia illud relativum (*meum*) in rigore solum denotat identitatem illius corporis cum corpore quod ratione unionis est corpus Verbi; non vero denotat, corpus illud habere talem unionem, ubicumque existit, neque hoc requiritur in rigore ad veritatem talium verborum; ergo, si ita fit, ut vere fit, est solum propter concomitantiam supra explicatam.

5. Verbum divinum est specialiter in hoc sacramento tantum per concomitantiam. — Secundo consequenter dicendum est cum Theologis supra citatis, Verbum divinum esse hic per concomitantiam, non ex vi verborum. Hæc conclusio non est etiam ita probanda, ac si oppositum repugnaret, ut ratio superius facta in contrarium procedere videtur, quæ propterea mihi non placet; nam in predictis casibus, si Christus consecrasset his verbis: *Ego sum hoc*, vel, *Hoc est Christus*, ex vi talium verborum, id, quod demonstraretur sub speciebus, esset Deus homo; ergo ex vi talium verborum esset Verbum sub speciebus sacramentalibus. Neque ad hoc esset necessarium, ut realis praesentia de novo fieret in Verbo, sed solum, quod Verbum novo modo ibi esse inciperet per praesentiam corporis seu humanitatis sibi unitæ, sicut in instanti incarnationis coepit Verbum novo modo esse in utero Virginis, et nunc etiam dicitur Verbum per concomitantiam existere sub speciebus sacra-

lē.